

Informácia

o plnení opatrení Stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike za rok 2018

Vláda Slovenskej republiky schválila uznesením č. 761 zo dňa 30. novembra 2011 Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike (ďalej len „Stratégia DI“).

Podľa úlohy B.3. uznesenia vlády SR č. 761/2011 predkladá minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na rokovanie vlády Slovenskej republiky informáciu o plnení opatrení a úloh vyplývajúcich zo Stratégie DI každoročne k 31. decembru.

Slovenská republika sa tak, ako je uvedené v Stratégii DI, schválením tohto materiálu hlási k celosvetovému trendu systematického odstraňovania dôsledkov dlhodobo uplatňovaného, ale už historicky prekonaného modelu inštitucionálnej izolácie a segregácie ľudí (deti v náhradnej starostlivosti, ľudia so zdravotným postihnutím, seniori) vyžadujúcich dlhodobú pomoc a starostlivosť a jeho nahradeniu modelom služieb a opatrení poskytovaných alebo vykonávaných v prostredí komunity. Takáto zmena modelu z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť a podporu v systéme sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti je jedným z cieľov súčasnej politiky Európskej únie v oblasti sociálnej inklúzie a kompenzácie dôsledkov zdravotného postihnutia a je súčasťou záväzkov Slovenskej republiky v medzinárodnej ľudsko-právnej agende (ide o Európsku stratégiu pre oblasť zdravotného postihnutia pre roky 2010 až 2020, Spoločné európske smernice pre prechod služieb a opatrení z inštitucionálnej formy na komunitnú, nástroje na využívanie štrukturálnych fondov na prechod služieb a opatrení z inštitucionálnej na komunitnú úroveň, Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a opčný protokol k tomuto Dohovoru, Dohovor OSN o právach dieťaťa, Európsku sociálnu chartu).

Základným zámerom deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike je vytvorenie a zabezpečenie podmienok pre nezávislý a slobodný život všetkých občanov, odkázaných na pomoc spoločnosti, v prirodzenom sociálnom prostredí komunity, prostredníctvom komplexu kvalitných alternatívnych sociálnych služieb a opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Ide o potrebu uplatnenia práva na plné začlenenie do spoločnosti na rovnakom základe, prístup k celému spektru komunitných podporných služieb vrátane osobnej pomoci, nevyhnutných pre nezávislý život v spoločnosti a začlenenie sa do nej a na zabránenie izolácie a segregácie v spoločnosti. Rezonuje teda vynútiteľnosť práva na nezávislosť, na sociálnu integráciu a na účasť na živote v spoločnosti.

Stratégia DI obsahuje 6 opatrení, ktoré Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako gestor ich plnenia, plnilo v roku 2018 nasledovne:

Opatrenie č. 1

Utvorenie právnych podmienok na podporu deinštitucionalizácie v sociálnych službách.

Opatrenie sa priebežne plní

Novela zákona o sociálnych službách vykonaná s účinnosťou od 1. januára 2018 zákonom č. 331/2017 Z. z. – vymedzenie legislatívnych úprav zameraných na podporu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb:

1. Novonastavená (na poznatky prípravy DI reagujúca právna úprava) regulácia počtu miest v zariadení podporovaného bývania z hľadiska požiadavky rodinného ubytovania, ktoré je vymedzené v zásade reguláciou počtu prijímateľov tejto sociálnej služby v jednej bytovej jednotke, resp. vo viacerých bytových jednotkách v bytovom dome, v rodinnom dome a inej budove určenej na dlhodobé bývanie osôb.

Ustanovilo sa poskytovanie sociálnej služby v zariadení podporovaného bývania v budove na bývanie najviac pre

- šesť prijímateľov sociálnej služby v jednej bytovej jednotke a
- dvanásť prijímateľov sociálnej služby vo viacerých bytových jednotkách so spoločným hlavným vstupom z verejnej komunikácie.

Cieľom takto koncipovanej úpravy je prirodzene začleňovať zariadenia podporovaného bývania do rodinných domov, bytových domov a budov určených na dlhodobé bývanie v rámci bežnej zástavby, a to v záujme sociálneho začleňovania prijímateľov týchto sociálnych služieb a priblíženia spôsobu ich života väčšinovej populácii na rovnakom základe, a to i z hľadiska podmienok bývania a prirodzeného občianskeho spolunažívania.

2. Novonastavený spôsob posudzovania regulácie počtu miest v zariadení pre seniorov, špecializovanom zariadení a domove sociálnych služieb so zámerom odklonu od priestorovej segregácie zariadení sociálnych služieb a prevádzky veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb. Zmenená úprava má za cieľ odstrániť v tomto smere neželateľnú aplikačnú prax uplatňovania doterajšej právnej úpravy, pri ktorej sa v jednej budove zariadenia poskytovala sociálna služba v zariadení aj viacerými poskytovateľmi tohto druhu sociálnej služby, u ktorých sa podmienka regulácie počtu prijímateľov sociálnej služby posudzovala bez vzájomnej previazanosti oddelene (a teda reálne sa v jednej budove poskytovala sociálna služba napr. v zariadení pre seniorov 80 a viac klientom viacerými poskytovateľmi tejto sociálnej služby), alebo sa v jednej budove zariadenia pre seniorov poskytovala popri sociálnej službe v zariadení pre seniorov aj iná pobytová sociálna služba v inom druhu zariadenia sociálnych služieb tým istým poskytovateľom sociálnej služby alebo iným poskytovateľom sociálnej služby, u ktorých sa podmienka regulácie počtu prijímateľov sociálnej služby posudzovala bez vzájomnej previazanosti oddelene (a teda reálne sa v jednej budove poskytovala pobytová sociálna služba v zariadení sociálnych služieb pre desiatky klientov a išlo reálne o veľkokapacitnú budovu účelovo prevádzkovanú na účely poskytovania pobytových sociálnych služieb). Nová právna úprava preto explicitne ustanovuje, že do počtu prijímateľov sociálnej služby v jednej budove zariadenia sa započítavajú aj prijímatelia sociálnej služby v tomto druhu zariadenia u iného poskytovateľa pobytovej sociálnej služby v zariadení v tejto budove a prijímatelia pobytovej sociálnej služby (celoročnej aj týždennej pobytovej sociálnej služby) v inom druhu zariadenia sociálnych služieb v tejto budove. Reálne sa tým docielí možnosť prevádzkovania pobytových sociálnych služieb v jednej budove najviac pre 40 prijímateľov sociálnej služby, a to bez ohľadu na druh prevádzkovaných zariadení sociálnych služieb a na počet poskytovateľov týchto sociálnych služieb.

3. Novo sa ustanovuje pohľadávka poskytovateľa sociálnej služby nezaplatenej úhrady za sociálnu službu alebo jej nezaplatenej časti, ktorá vznikla počas doby nezaopatrenosti

prijímateľa sociálnej služby, za pohľadávku voči fyzickej osobe, ktorá má k tomuto dieťaťu vyživovaciu povinnosť. Ak takejto osoby niet, táto pohľadávka zaniká. Dôvodom takto koncipovanej úpravy je zabezpečiť ochranu dieťaťa, ako prijímateľa sociálnej služby, pred dôsledkami akumulácie dlhu nezaplatenej úhrady uplynutím času a jeho vymáhaním po dosiahnutí jeho vlastných príjmov, resp. jeho osamostatnení. V postavení povinného platiť úhradu za sociálnu službu je totiž prijímateľ tejto sociálnej služby, teda dieťa zastúpené zákonným zástupcom, táto neplatená úhrada bola podľa doterajšej právnej úpravy evidovaná ako pohľadávka voči tomuto dieťaťu, od ktorého sa vymáhala pri zmenených príjmových a majetkových pomeroch, a to aj po dosiahnutí jeho plnoletosti. Tým sa vymáhanie pohľadávky stávalo podľa doterajšej právnej úpravy reálnou prekážkou jeho snahy o uplatnenie sa na trhu práce a jeho plné začlenenie v rámci realizácie stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb. Nová právna úprava tomu zamedzuje.

4. Novo sa ustanovuje povinnosť vyššieho územného celku poskytovať finančný príspevok na prevádzku služby včasnej intervencie, ak o poskytovanie tejto sociálnej služby požiada neverejného poskytovateľa, a to vzhľadom na povahu a charakter služby včasnej intervencie a najmä jej preventívne pôsobenie pred vznikom nepriaznivých dôsledkov zdravotného postihnutia dieťaťa na jeho sociálne začlenenie a začlenenie jeho rodiny. Právnu podmienkou na poskytovanie finančného príspevku na prevádzku služby včasnej intervencie je neposkytovanie tejto sociálnej služby s cieľom dosiahnuť zisk, a žiadosť vyššieho územného celku o poskytovanie tejto sociálnej služby fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na túto sociálnu službu, adresovaná konkrétnemu neverejnému poskytovateľovi tejto sociálnej služby. Tento oslovený konkrétny neverejný poskytovateľ služby včasnej intervencie vychádza z realizácie práva výberu poskytovateľa sociálnej služby fyzickou osobou, ktorá je odkázaná na sociálnu službu a žiada o jej zabezpečenie, ktorému predchádza realizácia práva tejto fyzickej osoby na informovaný výber poskytovateľa tejto sociálnej služby v súčinnosti s príslušným vyšším územným celkom (vrátane zabezpečenia dostupnosti informácií pre túto fyzickú osobu v jej zrozumiteľnej forme o spôsobe poskytovania sociálnej služby, o úhrade za sociálnu službu a cieľovej skupine, ktorej je poskytovaná).

5. Novo sa ustanovuje v rámci finančnej podpory neverejných poskytovateľov sociálnych služieb povinnosť vyššieho územného celku poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby - podpory samostatného bývania. Právnu podmienkou je neposkytovanie tejto sociálnej služby zo strany neverejného poskytovateľa tejto sociálnej služby s cieľom dosiahnuť zisk, a predchádzajúca žiadosť vyššieho územného celku o poskytovanie tejto sociálnej služby konkrétnemu neverejnému poskytovateľovi sociálnej služby v konkrétnom rozsahu poskytovaných výkonov.

Táto novo ustanovená povinnosť poskytnutia finančnej podpory na túto sociálnu službu z verejných prostriedkov vychádza zo skutočnosti, že tento druh podpornej služby zameranej na podporu samostatnosti, nezávislosti a sebestačnosti fyzickej osoby, a to najmä pomocou pri prevádzke domácnosti, pomocou pri hospodárení s peniazmi, podporou pri organizovaní času, podporou pri zapojení sa do spoločenského a pracovného života, podporou rozvoja osobných záujmov, zabezpečuje vytvorenie podmienok na zotrvanie fyzických osôb nachádzajúcich sa v nepriaznivej sociálnej situácii v prirodzenom rodinnom prostredí a integruje ich do miestnej komunity. Ide o jeden z významných nástrojov pomoci a podpory v procese deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb, ale aj novo o jeden z nástrojov podpory a pomoci cieľovej skupine osôb v nepriaznivej sociálnej situácii z dôvodu ohrozenia stratou bývania.

Opatrenie č. 2

Príprava Národného akčného plánu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015.

Opatrenie bolo splnené

Opatrenie bolo splnené vypracovaním predmetného národného akčného plánu v roku 2012. Plnenie Národného akčného plánu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015 sa priebežne monitorovalo rokovaním porady vedenia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky uznesením z rokovania porady vedenia č. 32/2016 zo dňa 21. júla 2016 schválil Vyhodnotenie plnenia úloh Národného akčného plánu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015.

V oblasti podpory procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb Minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky uznesením z rokovania porady vedenia č. 44/16 zo dňa 24. novembra 2016 schválil nový Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2016 – 2020 (ďalej len „Národný akčný plán DI“). Jednotlivé úlohy Národného akčného plánu DI sú formulované so zreteľom na udržateľnosť služieb komunitného charakteru; ide o individualizované služby poskytované v prirodzenom sociálnom prostredí a sú jedným z pilierov nezávislého života. Tento dokument stanovil ciele a opatrenia pre pokračovanie v procese DI, pre nastavenie postupov, pomocou ktorých sa inštitucionálna starostlivosť o osoby so zdravotným postihnutím a seniorov postupne nahradí komunitnými službami v závislosti od individuálnych potrieb ich klientov - prijímateľov týchto služieb.

Vyhodnotenie plnenia úloh Národného akčného plánu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015 a Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2016 – 2020 sú zverejnené na webovom sídle MPSVR SR:

<https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/>.

Opatrenie č. 3

Prehodnotenie aktuálnej Koncepcie zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí a aktualizácia Koncepcie zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí na roky 2012 - 2015 s výhľadom do roku 2020 (plán transformácie a deinštitucionalizácie ústavnej starostlivosti v detských domovoch).

Opatrenie bolo splnené

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „Ústredie PSVR“) je podľa § 73 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 305/2005 Z. z.“) povinné vypracovať koncepciu zabezpečovania vykonávania opatrení podľa zákona č. 305/2005 Z. z. v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Aktuálnou koncepciou je Koncepcia zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na roky 2016 – 2020, Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti (Ďalej len „Koncepcia DI NS“), schválená

uznesením z rokovania porady vedenia č. 45/16 zo dňa 24. 11. 2016 v aktualizovanom znení schválenom uznesením z rokovania porady vedenia č. 18/17 z 29.05.2017¹.

Táto koncepcia predstavuje základný koncepčný a plánovací dokument Ústredia PSVR, v ktorom sú rozpracované strategické rozvojové zámery Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, osobitne v oblasti náhradnej starostlivosti. Odpočet plnenia úloh koncepcie je pravidelne predkladaný na rokovanie porady vedenia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a aktuálne je v súvislosti so zásadnými zmenami v podmienkach výkonu opatrení v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pripravovaná nová Koncepcia zabezpečovania vykonávania opatrení v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na r. 2019 – 2023 - Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti.

Opatrenie č. 4

Príprava Národného projektu podpory deinštitucionalizácie služieb starostlivosti.

Opatrenie sa priebežne plní

V programovom období 2014 – 2020 v rámci Operačného programu Ľudské zdroje (ďalej len „OP ĽZ“) sa bude zabezpečovať kontinuita realizácie procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb:

Národný projekt Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov (národný projekt sa implementuje)

Prijímateľ: Implementačná agentúra MPSVR SR

Časové obdobie realizácie projektu: august 2018 – október 2023 (63 mesiacov)

Oprávnenosť územia: celé územie Slovenskej republiky

Výška nenávratného finančného príspevku: 8 569 262,05 eura

Hlavným cieľom projektu je príprava, kreovanie a systematická metodická podpora transformačných tímov pri tvorbe transformačných plánov konkrétnych ZSS zapojených do procesu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť a naštartovanie transformačných procesov v komunitách, kde sa tieto už transformované zariadenia budú nachádzať. Výsledkom tejto podpory bude vytvorenie transformačných plánov pre konkrétne ZSS, ktoré sú nevyhnutné pre zabezpečenie synergie s Integrovaným regionálnym operačným programom. Príprava ZSS zapojených do projektu sa bude uskutočňovať predovšetkým prostredníctvom zabezpečenia kontinuálnej metodickej podpory, vzdelávania zainteresovaných osôb a subjektov, diseminačných aktivít podporujúcich proces deinštitucionalizácie a budovanie vzťahov v komunite, supervízie, informačných aktivít o procese deinštitucionalizácie.

Projekt bude realizovaný v partnerstve s Implementačnou agentúrou MPSVR SR a troch partnerských organizácií – Rada pre poradenstvo v sociálnej práci; Slovenská technická univerzita v Bratislave, Fakulta architektúry STU, Výskumné a školiace centrum bezbariérového navrhovania; Slovenská únia podporovaného zamestnávania. Každý zapojený partner bude vecne zodpovedný za základné oblasti podpory v procese deinštitucionalizácie – sociálne služby, zmeny fyzického prostredia, zamestnávanie a aktivizácia.

¹ Dostupné na: http://www.upsvar.sk/detske-domovy-a-ine-zariadenia/detske-domovy/dokumenty.html?page_id=143942

Zmluva o nenávratný finančný príspevok pre národný projekt Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov(ďalej len „NP DI PTT“) nadobudla účinnosť dňa 20.11.2018. Realizácia NP DI PTT začala od 1.8.2018.

Projekt je realizovaný prostredníctvom hlavnej aktivity 1: Podpora transformačných tímov pri tvorbe a realizácii transformačných plánov, ktorá sa tematicky člení na nasledovné podaktivity:

- Podaktivita 1.1 – Zriadenie a činnosť riadiaceho výboru projektu;

Pre nominovanie zástupcov organizácií navrhnutých do Riadiaceho výboru boli oslovení a nominovali svojich členov: Sekcia sociálnej a rodinnej politiky MPSVR SR, Sekcia práce MPSVR SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Združenie samosprávnych krajov SK 8, Nezávislá platforma Socio Fórum, o.z., Asociácia poskytovateľov sociálnych služieb v SR, Európska expertná skupina pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, Zväz poskytovateľov sociálnych služieb v SR.

Pripravuje sa Štatút Riadiaceho výboru a Kritéria pre výber tretích subjektov. Zasadnutie Riadiaceho výboru je v pláne začiatkom roka 2019.

- Podaktivita 1.2 – Zriadenie a činnosť metodického a koordinačného tímu DI;

Metodický a koordinačný tím zasadá pravidelne 1 x týždenne. Prerokovávajú sa aktuálne otázky spojené s realizáciou podaktivít projektu. Riešia sa organizačné a obsahové otázky Informačných seminárov a nastavuje sa plán realizácie aktivít pre rok 2019.

- Podaktivita 1.3 – Výber zariadení sociálnych služieb – plán spustenia marec/apríl 2019;
- Podaktivita 1.4 - Monitoring a hodnotenie pripravenosti zapojených zariadení sociálnych služieb a odborná oponentúra transformačného plánu v zapojených zariadeniach sociálnych služieb – plán spustenia marec/apríl 2019;
- Podaktivita 1.5 – Príprava a vzdelávanie manažmentu poskytovateľov a zriaďovateľov sociálnych služieb v oblasti manažmentu a riadenia prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť;

Partneri pripravujú podklady k Žiadosti o akreditáciu vzdelávacích programov v zmysle ŽoNFP.

Uskutočnili sa Informačné semináre v Nitre, Bratislave a do konca roka 2018 sa uskutočnia v Banskej Bystrici a Trenčíne. Informačné semináre v Prešove, Košiciach, Žiline a Trnave sa uskutočnia v januári 2019.

- Podaktivita 1.6 – Podpora transformačných tímov – plán spustenia marec/apríl 2019;
- Podaktivita 1.7 – Diseminácia a práca s komunitou;

IA MPSVR SR pripravuje web stránku projektu pre účely informovania o aktivitách projektu a o procese prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. Zároveň bola zriadená propagácia projektu a jeho aktivít cez sociálnu sieť Facebook. Pripravuje sa stratégia informačnej kampane.

Predmetný národný projekt predstavuje pokračovanie synergetickej podpory prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v Slovenskej republike.

Implementácia Národného projektu Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb - Podpora transformačných tímov prinesie konkrétne návrhy a odporúčania na zmenu legislatívy pre ďalšiu podporu procesu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. Systémové zmeny výrazne podporujú budovaním súvisiacej infraštruktúry komunitných sociálnych služieb a transformovanej a deinštitucionalizovanej náhradnej starostlivosti aj dve súvisiace výzvy v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu („IROP“):

1. výzva na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok na podporu prechodu poskytovania sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately z inštitucionálnej formy na komunitnú (proces deinštitucionalizácie existujúcich

zariadení)², kód výzvy: IROP-PO2-SC211-2017-17, v celkovom objeme 67 449 470 Eur (zdroj EU), ktorá bola vyhlásená dňa 22.05.2017 Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky ako Riadiacim orgánom pre IROP.

Informácia o disponibilnej výške indikatívnych finančných prostriedkov vyčlenených na výzvu je verejne dostupná na webových stránkach Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky.³

2. výzva na prekladanie projektových zámerov na oblasť sociálnych služieb a opatrení SPODaSK zameraná na podporu poskytovania nových a existujúcich sociálnych služieb a SPODaSK v zariadeniach na komunitnej úrovni⁴, kód výzvy: IROP-PO2-SC211-PZ-2018-6, celková alokácia výzvy je 72 363 394 EUR. Termín uzávierky tejto výzvy bol dňa 29.06.2018. Podpora poskytovania nových a existujúcich sociálnych služieb a opatrení SPODaSK je realizovaná dvojkoľovým systémom výberu projektov. Druhé kolo výzvy na predkladanie žiadosti o nenávratný finančný príspevok na podporu poskytovania nových a existujúcich sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach na komunitnej úrovni sa začalo dňa 27.06.2018.

Opatrenie č. 5

Príprava Národného projektu podpory deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti.

Opatrenie sa priebežne plní

V programovom období 2014 – 2020 v rámci Operačného programu Ľudské zdroje sa deinštitucionalizácia náhradnej starostlivosti podporuje najmä prostredníctvom troch národných projektov a troch dopytovo - orientovaných výziev:

1. Národný projekt - Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti⁵ (ďalej len „NP DI NS“) - národný projekt sa implementuje

Prijímateľ: Ústredie PSVR (konečný užívateľ: úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad PSVR“))

Časové obdobie realizácie projektu: december 2015 – december 2018

Oprávnenosť územia: celé územie Slovenskej republiky

Suma: 17 782 866,04 eura

Hlavným cieľom projektu je podpora procesu deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti - predchádzanie umiestňovania detí do zariadení prostredníctvom realizácie nasledovných aktivít projektu:

a) Podpora rozvoja vybraných opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „SPODaSK“) za účelom predchádzania vyňatia dieťaťa z rodiny a sanácie rodiny.

² Informácie k výzve dostupné na:

<http://www.mpsr.sk/index.php?navID=1124&navID2=1124&sID=67&id=11593>

³ <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=1124&navID2=1124&sID=67&id=12152>

⁴ <http://www.mpsr.sk/sk/index.php?navID=1125&navID2=1125&sID=67&id=12907>

⁵ Informácie k národnému projektu sú dostupné na: http://www.upsvar.sk/europsky-socialny-fond/narodne-projekty-v-programovom-obdobi-2014-2020/narodny-projekt-podpora-deinstitucionalizacie-nahradnej-starostlivosti.html?page_id=571657

- rozšírenie implementácie Inovatívneho modelu manažmentu sanácie rodiny prostredníctvom výkonu rodinných asistentov

Pozícia **rodinných asistentov** sa v systéme opatrení SPODaSK vykonávaných úradmi PSVR osvedčila. K 30.9.2018 pôsobilo na oddeleniach SPODaSK úradov PSVR 90 rodinných asistentov⁶.

Pôsobením rodinných asistentov sa vytvoril väčší priestor pre efektívnu pomoc a podporu s využitím širokého spektra odborných metód (aj využívaním techník z Inovatívneho modelu manažmentu sanácie rodiny) rodinám, v ktorých je identifikované ohrozenie. Išlo najmä o rodiny, ktoré zanedbávajú starostlivosť o deti, pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia, potrebujú pomoc pri zabezpečení riadnej starostlivosti o deti, rodiny s nevyhovujúcim bývaním, rodiny, v ktorých sa vyskytuje záškoláctvo, rodiny s deťmi s poruchami správania, maloletými, ktorí experimentujú s drogami, rodiny so slabými rodičovskými zručnosťami, nadmerným požívaním alkoholických nápojov, problémami s dodržiavaním hygienických návykov, nevhodným nakladaním finančných prostriedkov a pod. Rodinní asistenti taktiež pracovali s rodinami, ktoré pripravovali na návrat dieťaťa domov zo zariadenia na výkon rozhodnutia súdu a pod. V 1. a 2. kvartáli roka 2018 pracovali rodinní asistenti v rámci SR s 2 415 rodinami a v 3. kvartáli s 1 825 rodinami.

V rámci NP DI NS v roku 2018 pôsobili ako súčasť oddelení SPODaSK aj **odborné tímy zamerané na výchovné opatrenia** (ďalej len „OT VO“), v zložení 1 sociálny pracovník a 1 psychológ na každom úrade PSVR, vrátane detašovaných pracovísk.

K 30.9.2018 pôsobilo na oddeleniach SPODaSK úradov PSVR 64 sociálnych pracovníkov a 56 psychológov⁷.

OT VO pracujú s deťmi – záškolákmi, s výchovnými problémami, u ktorých sa objavuje experimentovanie s drogami, úteky z domu, s rodinami s nízkymi rodičovskými kompetenciami, ktoré zanedbávajú starostlivosť o deti, často hospitalizovanými deťmi z dôvodu zanedbávania ich zdravotného stavu zo strany rodičov, rodinami pochádzajúcimi z vylúčeného prostredia, rodinami s deťmi, ktorým hrozí vyňatie z prirodzeného rodinného prostredia a pod. OT VO pri svojej práci aktívne využívajú Súbor programov výchovných opatrení s rozpracovaním jednotlivých programov (t. j. výchovný program, sociálny program, program sociálneho poradenstva a program iného odborného poradenstva).

- podpora koordinácie práce s rodinou:

Za účelom zabezpečenia odbornej podpory rodinných asistentov a členov OT VO a odborných tímov na náhradnú rodinnú starostlivosť (ďalej len „OT NRS“) pôsobilo na všetkých úradoch PSVR 18 externých odborníkov tzv. mentorov. Mentoring poskytol mentorovaným spojenie teórie s praxou – jej praktickú aplikáciu, odborné sprevádzanie - vedenie pri kreovaní spolupráce s kolegom a klientom, oboznámenie sa s rôznymi technikami, ktoré bolo možné následne uplatniť v praxi, utvrdenie v „správnosti“ realizovaných postupov a nachádzanie nových postupov, výmenu skúseností a zlepšenie zručností.

- vzdelávanie zamestnancov SPODaSK v oblasti práce s rodinou:

⁶ K počtu zamestnancov na všetkých projektových pozíciách je potrebné uviesť, že v súvislosti s termínom ukončenia realizácie národného projektu bol zaznamenaný klesajúci počet projektových zamestnancov. (Pre porovnanie: K 1.1.2018 na oddeleniach SPODaSK úradov PSVR pôsobilo 106 rodinných asistentov a k 31.7.2018 97 rodinných asistentov.)

⁷ Pre porovnanie: K 1.1. 2018 v rámci OT VO pôsobilo 71 sociálnych pracovníkov a 57 psychológov a k 31.7.2018 64 sociálnych pracovníkov a 58 psychológov.

V roku 2018 Ústredie PSVR pokračovalo v realizácii vzdelávacích aktivít⁸ určených pre zamestnancov SPODaSK v oblasti práce s rodinou.

b) Podpora náhradnej rodinnej starostlivosti:

- program odbornej podpory náhradných rodín v podmienkach úradov PSVR:

V rámci implementácie NP DI NS na úradoch PSVR v roku 2018 pokračovali v práci aj OT NRS (v zložení 1 sociálny pracovník a 1 psychológ pre každý úrad PSVR). K 30.9.2018 na úradoch PSVR v rámci OT NRS pôsobilo 37 sociálnych pracovníkov a 30 psychológov⁹.

OT NRS ponúkajú pomoc a podporu na uľahčenie náhradnej rodinnej starostlivosti náhradným rodinám. Vo väčšine prípadov pracovali odborné tímy s náhradnými rodinami, v ktorých sa objavujú problémy vo vzťahovej oblasti, či už ide o vzťahy medzi náhradnými a biologickými rodičmi, medzigeneračné problémy, problémy v správaní dieťaťa, komunikačné problémy a pod. Ako pozitívum sa javí práca s náhradnými rodinami hneď po zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti a podpora rodine na prispôbenie sa novej situácii, zvládanie počiatočných problémov pri adaptácii dieťaťa v rodine, zvládanie úlohy/ role náhradného rodiča a pod. V 1. a 2. kvartáli roka 2018 OT NRS pracovali v rámci SR so 699 rodinami a v 3. kvartáli so 465 rodinami. OT NRS pri práci pre náhradné rodiny využívali aj vypracovaný Program odbornej podpory náhradných rodín v podmienkach úradov PSVR.

- program podpory pestúnskej starostlivosti pre ťažko umiestniteľné deti v podmienkach úradov PSVR:

Uvedená aktivita NP DI NS nebola zrealizovaná z dôvodu opakovaného neúspešného prieskumu pre realizáciu verejného obstarávania.

- vzdelávanie v náhradnej rodinnej starostlivosti:

V priebehu roka 2018 prebiehali aj vzdelávacie aktivity pre OT NRS, zamerané na nasledovné témy:

- **Príprava na náhradnú rodinnú starostlivosť a následná podpora náhradných rodín** (Príprava na NRS; Psychodiagnostika dospelých; Program podpory náhradných rodín)
- **Posúdenie funkčnosti rodinného systému v podmienkach náhradnej rodinnej starostlivosti** (Posúdenie psychosociálnych funkcií rodiny vzhľadom ku kultúrnym a sociálnym špecifikám; Posúdenie výchovných štýlov rodičov a kapacity rodičov byť vzťahovou osobou pre dieťa; Posúdenie miery napĺňania psychologických a vývinových potrieb dieťaťa)

V NP DI NS je jedným z merateľných ukazovateľov „Počet podporovaných kapacít nových, inovatívnych služieb alebo opatrení na komunitnej úrovni, v domácom prostredí,

⁸ Išlo o nasledovné: vzdelávania na témy „Zisťovanie názoru dieťaťa a vedenie rozhovoru s dieťaťom“ a „Plánovanie sociálnej práce s rodinou dieťaťa, tímová spolupráca, sieťovanie“; vzdelávanie v metodikách s využitím Inovatívneho modelu manažmentu sanácie rodiny a vzdelávanie v oblasti psychologickéj diagnostiky rodiny

⁹ Pre porovnanie: K 1.1.2018 v rámci OT NRS pôsobilo 39 sociálnych pracovníkov a 37 psychológov a k 31.7.2018 37 sociálnych pracovníkov a 34 psychológov.

otvorenom prostredí alebo náhradnom prostredí“ s hodnotou 9 967 (z toho VRR: 641, MRR: 9 326) podporených kapacít/rodín.

K 10/2018 bola hodnota merateľného ukazovateľa nasledovná:

- Spolu kumulatív od začiatku národného projektu, t. j. od 01.12.2015 do 10/2018 je 9 690 (z toho VRR: 675, MRR: 9 015) podporených kapacít/rodín,
- Kumulatív za rok 2018 je 1 387 (z toho VRR: 178, MRR: 1 209) podporených kapacít/rodín.

2. Národný projekt - Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti v zariadeniach¹⁰ (národný projekt sa implementuje)

Prijímateľ: Ústredie PSVR (konečný užívateľ: detské domovy, krízové strediská)

Časové obdobie realizácie projektu: október 2017 – august 2019

Oprávnenosť územia: celé územie Slovenskej republiky

Celkové oprávnené výdavky projektu: 6 033 604,87 eura

Hlavným cieľom národného projektu je zavedenie štrukturálnych a inovatívnych zmien v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „zariadenia SPODaSK“) a posun v procese transformácie a deinštitucionalizácie starostlivosti o dieťa, a to najmä podporením kvalitatívneho a kvantitatívneho posilnenia práce s rodinou dieťaťa za účelom predchádzania nariadenia ústavnej starostlivosti prostredníctvom:

- a) rozvoja vybraných opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach SPODaSK,
- b) rozvoja celoživotného vzdelávania zamestnancov detských domovov (ďalej len „DeD“) a krízových stredísk (ďalej len „KS“),
- c) tvorby odborných tímov a výkonu odborných činností,
- d) programov a aktivít zameraných na klientov v procese deinštitucionalizácie.

Projekt je realizovaný prostredníctvom hlavnej aktivity **Podpora práce s dieťaťom a jeho rodinou**, ktorej súčasťou je niekoľko podaktivít¹¹.

3. Národný projekt - Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti III. (národný projekt sa pripravuje¹²)

Prijímateľ: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (konečný užívateľ: DeD, KS – centrá pre deti a rodiny)

Časové obdobie realizácie projektu: november 2018 – december 2022

Oprávnenosť územia: celé územie Slovenskej republiky

¹⁰ Informácie k národnému projektu sú dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/europsky-socialny-fond/narodne-projekty-v-programovom-obdobi-2014-2020/narodny-projekt-podpora-deinstitucionalizacie-nahradnej-starostlivosti-v-zariadeniach.html?page_id=817410

¹¹ Podaktivity sú nasledovné: Podpora programov a aktivít zameraných na prácu s dieťaťom a jeho rodinou; Práca s dieťaťom a jeho rodinou v profesionálnej rodine a prirodzenom prostredí dieťaťa; Tvorba a implementácia programov pre prácu s deťmi umiestnenými v DeD a KS na základe výchovného opatrenia; Aktualizácia a implementácia transformačných plánov DeD a KS; Aplikácia príručky o transkulturnom prístupe; Podpora osvedčenia, informačných kampaní a výmeny skúseností s cieľom poskytnúť širšej verejnosti informácie o transformácii a deinštitucionalizácii; Evaluácia

¹² Dňa 24.10.2018 bolo k národnému projektu vyhlásené vyzvanie – informácie sú dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/esf/>

Celkové oprávnené výdavky projektu: 48 276 190,13 eura

Cieľom národného projektu je podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti, osobitne zvýšenie dostupnosti odbornej pomoci a skvalitnenie vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately („SPOD a SK“) pre dieťa a rodinu.

Prostredníctvom národného projektu bude podporená implementácia legislatívnych zmien v oblasti SPOD a SK, ktorých podstata spočíva v zmene filozofie výkonu opatrení SPOD a SK v zariadeniach SPOD a SK. Súčasný druh zariadení SPOD a SK, ktoré sú zamerané primárne na odbornú pomoc deťom pobytového charakteru na základe rozhodnutia súdu, rozšíria svoj výkon opatrení SPOD a SK aj o výkon týchto opatrení ambulantnou a terénnou formou a zároveň prispôbia pobytové kapacity na výkon týchto opatrení pre dieťa, resp. dieťa a jeho rodinu aj na základe dohody. V tejto súvislosti je potrebná aj zmena výkonu uvedených opatrení samotnými orgánmi SPOD a SK. Národný projekt zároveň podporí aj rozvoj kvality vykonávaných opatrení SPOD a SK.

Národný projekt bude realizovaný prostredníctvom hlavnej aktivity **Podpora práce s dieťaťom a jeho rodinou**, ktorej súčasťou je niekoľko podaktivít¹³.

4. Proces deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti je podporovaný aj prostredníctvom nasledovných dopytovo- orientovaných výziev: Podpora výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v otvorenom prostredí a zefektívnenie resocializácie drogových a iných závislostí¹⁴; Podpora výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v prirodzenom rodinnom prostredí¹⁵ a Podpora výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v náhradnom rodinnom prostredí¹⁶. Uvedené dopytovo- orientované výzvy boli dňa 02.07.2018 uzavreté.

Systémové zmeny výrazne podporujú aj dve súvisiace výzvy v rámci IROP uvedené vyššie v časti „Opatrenie č. 4“.

Opatrenie č. 6.

Zriadenie výboru expertov pre deinštitucionalizáciu.

Opatrenie sa priebežne plní

Výbor expertov bol zriadený a od roku 2012 plní svoju úlohu, ktorou je hodnotiť a monitorovať dosiahnutý progres a súlad so Stratégiou deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike.

Výbor expertov pre deinštitucionalizáciu pri MPSVR SR zasadla 11.12.2018. Na zasadnutí Výboru expertov pre deinštitucionalizáciu v roku 2018 sa informovalo o NP „Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov“, NP „Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti v zariadeniach“ a NP „Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti III.“, ako aj o plnení Koncepcie DI NS a plnení opatrení Stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike za rok 2018.

¹³ Podaktivity sú nasledovné: Podpora koordinácie práce s rodinou; Podpora dostupnosti a profesionality ambulantnej a/alebo terénnej formy práce v centrách pre deti a rodiny (ďalej len „centrum“); Podpora odbornej pomoci dieťaťu a jeho rodine vykonávanej v centre pobytovou formou na základe dohody; Podpora odbornej pomoci dieťaťu umiestnenom v centre na základe súdneho rozhodnutia a jeho rodine; Podpora prehlbovania znalostí a spôsobilostí odborných zamestnancov/zamestnankýň v oblasti práce s dieťaťom a jeho rodinou

¹⁴ Výzva dostupná na: <https://www.ia.gov.sk/sk/dopytovo-orientovane-projekty/vyzvy/op-lz-dop-20164.2.101>

¹⁵ Výzva dostupná na: <https://www.ia.gov.sk/sk/dopytovo-orientovane-projekty/vyzvy/op-lz-dop-20164.2.103>

¹⁶ Výzva dostupná na: <https://www.ia.gov.sk/sk/dopytovo-orientovane-projekty/vyzvy/op-lz-dop-20164.2.102>

Záver: Opatrenia a úlohy vyplývajúce zo Stratégie DI budú priebežne realizované aj v roku 2019. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky prehodnotí v roku 2019 potrebu aktualizácie Stratégie DI v nadväznosti na navrhované ex ante kondicionality pre programové obdobie 2014 – 2020.

Zoznam použitých skratiek

Stratégia DI	Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike
Národný akčný plán DI	Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2016 – 2020
Ústredie PSVR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
Zákon č. 305/2005 Z. z.	Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Koncepcia DI NS	Koncepcia zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na roky 2016 – 2020, Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti
OP LZ	Operačný program Ľudské zdroje
NP DI PTT	Národný projekt Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov
NP DI NS	Národný projekt Národný projekt – Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti
úrad PSVR	úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
SPODaSK	sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela
OT VO	odborný tím zameraný na výchovné opatrenia
OT NRS	odborný tím na náhradnú rodinnú starostlivosť
DeD	detský domov
KS	krízové stredisko
centrum	centrum pre deti a rodiny